

Сборник съдебна практика

РЕШЕНИЕ НА СЪДА (шести състав)

20 септември 2018 година *

„Преюдициално запитване — Съдебно сътрудничество по граждански дела — Хагски протокол за приложимото право към задълженията за издръжка — Член 4, параграф 3 — Иск за издръжка, предявен от кредитора за издръжката пред компетентния орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника — Влязъл в сила акт — Последващ иск, предявен от длъжника пред същия орган, за намаляване на определената издръжка — Явяване на кредитора — Определяне на приложимото право“

По дело C-214/17

с предмет преюдициално запитване, отправено на основание член 267 ДФЕС от Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) с акт от 28 март 2017 г., постъпил в Съда на 25 април 2017 г., в рамките на производство по дело

Alexander Mölk

срещу

Valentina Mölk

СЪДЪТ (шести състав),

състоящ се от: C. G. Fernlund (докладчик), председател на състава, S. Rodin и E. Regan, съдии,

генерален адвокат: M. Szpunar,

секретар: A. Calot Escobar,

предвид изложеното в писмената фаза на производството,

като има предвид становищата, представени:

- за A. Mölk, от L. Lorenz, Rechtsanwalt,
- за португалското правителство, от L. Inez Fernandes, M. Figueiredo и M. Cancela Carvalho, в качеството на представители,
- за Европейската комисия, от M. Wilderspin и M. Heller, в качеството на представители,

след като изслуша заключението на генералния адвокат, представено в съдебното заседание от 2 май 2018 г.,

* Език на производството: немски.

ПОСТАНОВИ НАСТОЯЩОТО

Решение

- 1 Преюдициалното запитване се отнася до тълкуването на член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 23 ноември 2007 година за приложимото право към задълженията за издръжка, одобрен от името на Европейската общност с Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 г. (ОВ L 331, 2009 г., стр. 17, наричан по-нататък „Хагският протокол“).
- 2 Запитването е отправено в рамките на спор между г-н Alexander Mölk и дъщеря му, г-ца Valentina Mölk, относно вземания за издръжка.

Правна уредба

Хагският протокол

- 3 Съгласно член 3 („Обща норма за приложимо право“) от Хагския протокол:
  - „1. Задълженията за издръжка се уреждат от правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, освен ако в настоящия протокол е предвидено друго.
  2. При промяна на обичайното място на пребиваване на кредитора от момента на настъпване на промяната се прилага правото на държавата по новото обичайно място на пребиваване на кредитора“.
- 4 Член 4 („Специални норми в полза на някои кредитори“) от този протокол предвижда:
  - „1. Следните разпоредби се прилагат към задълженията за издръжка на:
    - а) родители спрямо техните деца;[...]
  2. Ако по силата на определеното в член 3 право кредиторът не може да получи издръжка от длъжника, се прилага правото на сезирания съд.
  3. Независимо от член 3, ако кредиторът е сезирал компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника, се прилага правото на сезирания съд. Ако, обаче, по силата на това право кредиторът не може да получи издръжка от длъжника, се прилага правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора.
[...].“
- 5 Съгласно член 7 („Определяне на приложимото право за целите на конкретно производство“) от посочения протокол:
  - „1. Независимо от членове 3—6, кредиторът и длъжникът по вземания произтичащи от задължения за издръжка могат, единствено за целите на конкретно производство в дадена държава, изрично да определят правото на тази държава като приложимо към задължението за издръжка.

2. Определянето, извършено преди образуването на такова производство, се прави в споразумение, подписано от двете страни в писмена форма или записано на такъв носител че съдържание да е достъпно за ползване с оглед последващо позоваване“.

6 Член 8 („Определяне на приложимото право“) от същия протокол гласи:

„1. Независимо от членове 3—6, кредиторът и длъжникът по издръжката могат по всяко време да определят като приложимо към задължения за издръжка едно от следните:

[...]

б) правото на държавата по обичайното място на пребиваване на едната от страните към момента на определянето;

[...]

3. Параграф 1 не се прилага за задължения за издръжка спрямо лице, ненавършило 18 г. или спрямо възрастно лице, което поради нарушени или недостатъчни лични способности, не е в състояние да защитава собствения си интерес.

4. Независимо от правото, определено от страните в съответствие с параграф 1, въпросът дали кредиторът може да се откаже от правото си на издръжка, се урежда от правото на държавата, в която е обичайното място на пребиваване на кредитора към момента на определянето.

5. Определеното от страните право не се прилага, когато прилагането на това право би довело до явно несправедливи или неразумни последствия за някоя от страните, освен ако към момента на определянето те са знаели за последиците от определянето“.

Регламент (ЕО) № 4/2009

7 Съгласно член 1 („Приложно поле“) от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка (ОВ L 7, 2009 г., стр. 1):

„Настоящият регламент се прилага към задълженията за издръжка, произтичащи от семейни, родствени, брачни отношения или отношения по сватовство.

[...]“.

8 Член 3 („Общи разпоредби“) от последния регламент гласи:

„Компетентни по иски за задължения за издръжка в държавите членки са:

а) съдът по обичайно местопребиваване на ответника, или

б) съдът по обичайно местопребиваване на вискателя [...]

[...]“.

9 Член 5 („Компетентност, основана на явяване на ответника“) от цитирания регламент предвижда:

„Освен в случаите, когато компетентността произтича от други разпоредби на настоящия регламент, компетентен е съдът на държава членка, пред който се явява ответникът. Това правило не се прилага, ако ответникът се явява, за да оспори компетентността на съда“.

10 Член 15 („Определяне на приложимото право“) от същия регламент гласи:

„Приложимото право към задълженията за издръжка се определя в съответствие с [Хагския протокол] в държавите членки, обвързани от този правен инструмент“.

Спорът в главното производство и преюдициалните въпроси

11 Обичайното пребиваване на г-н Mölk е в Австрия, а на дъщеря му, г-ца Mölk — в Италия.

12 По силата на определение на Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук, Австрия) от 10 октомври 2014 г. г-н Mölk дължи месечна издръжка на г-ца Mölk.

13 Определението е постановено въз основа на австрийското право след предявения от кредитора, г-ца Mölk, иск за издръжка пред посочения съд, в съответствие с член 4, параграф 3 от Хагския протокол.

14 През 2015 г. г-н Mölk иска от Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук) да намали размера на посочената издръжка, считано от 1 февруари 2015 г., тъй като нетният му доход бил намалял. Г-ца Mölk е поискала този иск за намаляване да бъде отхвърлен.

15 С определение от 11 декември 2015 г. Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук) отхвърля иска на г-н Mölk съгласно италианското право, което според този съд е приложимо спрямо посочения иск по силата на член 3, параграф 1 от Хагския протокол, защото към датата на предявяване на иска обичайното място на пребиваване на г-ца Mölk е в Италия.

16 С определение от 9 март 2016 г. Landesgericht Innsbruck (Върховен областен съд Инсбрук, Австрия) като въззивна инстанция потвърждава акта на Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук), но при преценката си изхожда от австрийското право.

17 Въззивният съд приема, че при липсата на промяна на обичайното място на пребиваване на двете страни няма как да се стигне до изменение на правото, приложено в определението на Bezirksgericht Innsbruck (Районен съд Инсбрук) от 10 октомври 2014 г., просто поради факта, че задълженото да изплаща съответната издръжка лице е предявило иск за намаляване на нейния размер едва няколко месеца след влязлото в сила определение.

18 Г-н Mölk подава жалба пред запитващата юрисдикция, като иска вземането за издръжка да бъде разгледано от гледна точка на италианското право. Според него, ако това право е било приложено правилно, искът му е трябвало да бъде уважен.

19 Запитващата юрисдикция се пита кое е приложимото право в случай като разглеждания по главното производство, като отбелязва, че в правната литература се застъпват две различни становища.

- 20 Според едното становище приложимото право, определено съгласно член 3 от Хагския протокол от 2007 г., е правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, дори то да не е правото на държавата, чийто орган е постановил първоначалното решение относно издръжката.
- 21 Според другото становище спрямо искането за изменение на национално или на признато чуждестранно решение следва да се приложи вече приложената нормативна уредба относно издръжката.
- 22 При тези условия Oberster Gerichtshof (Върховен съд, Австрия) решава да спре производството по делото и да постави на Съда следните преюдициални въпроси:

„1) Трябва ли член 4, параграф 3 във връзка с член 3 от Хагския протокол да се тълкува в смисъл, че правото на държавата, в която кредиторът има обичайно място на пребиваване, урежда искането на длъжник определената с влязъл в сила акт издръжка да бъде намалена поради промените му се доходи и в случаите, когато размерът на дължимата до момента издръжка е бил определен по искане на кредитора, в съответствие с член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 2007 г., от съда съгласно правото на държавата, в която длъжникът има непроменено място на обичайно пребиваване?

2) При утвърдителен отговор на първия въпрос:

Трябва ли член 4, параграф 3 от Хагския протокол да се тълкува в смисъл, че кредиторът „сезира“ компетентния орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, и с явяването си по смисъла на член 5 от Регламент № 4/2009 в образувано по инициатива на длъжника пред този орган производство, оспорвайки искането по същество?“.

По преюдициалните въпроси

- 23 Най-напред трябва да се припомни, че Съдът е компетентен да тълкува Хагския протокол (решение от 7 юни 2018 г., КР, C-83/17, EU:C:2018:408, т. 25).

По първия въпрос

- 24 С първия си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 4, параграф 3 от Хагския протокол трябва да се тълкува в смисъл, че в случай като разглеждания по главното производство, в който подлежащата на плащане издръжка е била определена с влязъл в сила акт по иск на кредитора и по силата на член 4, параграф 3, съгласно правото на определения в съответствие с тази разпоредба сезиран съд, това право урежда и последващ иск за намаляване на тази издръжка, предявен от длъжника пред компетентния орган на държавата на обичайното му място на пребиваване срещу кредитора.
- 25 Съгласно член 4, параграф 3 от Хагския протокол правото на сезирания съд се прилага, независимо от член 3 от същия протокол, по инициатива на кредитора, когато той, подобно на г-ца Mölk в случая по главното производство, предяви иска си пред компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника.
- 26 Поставя се въпросът дали — макар формулировката на член 4, параграф 3 да не го предвижда изрично — тази разпоредба продължава да произвежда последици, когато длъжникът, подобно на г-н Mölk в случая по главното производство, сезира същия орган с последващ иск, така че определеното по-рано право да е приложимо и към новото производство.

- 27 За да се отговори на този въпрос, е необходимо член 4, параграф 3 от Хагския протокол да се тълкува, като се отчитат не само текстът на тази разпоредба, но и нейният контекст и целите на правната уредба, от която тя е част.
- 28 По отношение на контекста на член 4, параграф 3 от Хагския протокол следва да се отбележи, че тази разпоредба е част от установена с посочения протокол система от правила за привързка, която предвижда прилагането по принцип на правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, в съответствие с член 3 от този протокол. Според съставителите на Хагския протокол това право е най-тясно свързано с положението на кредитора и съответно се оказва най-подходящо за уреждане на конкретните проблеми, с които кредиторът по издръжка може да се сблъска (решение от 7 юни 2018 г., КР, C-83/17, EU:C:2018:408, т. 42).
- 29 Член 4 от Хагския протокол съдържа специални норми в полза на някои кредитори, които са субсидиарно приложими и се отнасят в частност до задълженията на родителите към децата им. Така съгласно член 4, параграф 2 правото на сезирания съд се прилага, ако кредиторът не може да получи издръжка от длъжника по силата на принципно определеното в член 3 от този протокол право.
- 30 Член 4, параграф 3 от Хагския протокол дерогира правилото, установено с този протокол и припомнено в точка 28 от настоящото решение, че компетентният орган по принцип прилага правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора. Член 4, параграф 3 обръща критериите за привързване, предвидени в член 3 и член 4, параграф 2 от цитирания протокол, като поставя на първо място правото на сезирания съд, когато кредиторът е сезирал компетентния орган на държавата по обичайно място на пребиваване на длъжника (решение от 7 юни 2018 г., КР, C-83/17, EU:C:2018:408, т. 44), и на второ място — правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, ако последният не може да получи издръжка от длъжника по силата на правото на сезирания съд.
- 31 Като предвижда, че правото на сезирания съд, а не правото на държавата по обичайното място на пребиваване на кредитора, може да се приложи на първо място, Хагският протокол предоставя на кредитора възможността индиректно да избере първото право, като този избор произтича от предявяването от кредитора на иск до компетентния орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника.
- 32 Целта на тази възможност е да бъде защитен кредиторът, който в отношенията му с длъжника е смятан за по-слабата страна, като фактически му се позволява да избере правото, приложимо към неговия иск. При това положение, когато производството, образувано по този иск, е приключило с влязъл в сила акт, от член 4, параграф 3 от Хагския протокол не следва, че последиците от този избор трябва да се разпрострат върху ново производство, образувано по инициатива не на кредитора, а на длъжника.
- 33 Също така правилото, което дерогира залегналото в член 3 от Хагския протокол правило, трябва да се тълкува стеснително, без да се надхвърлят пределите на изрично визираната хипотеза.
- 34 Тези съображения се потвърждават от изготвения от г-н Andrea Bonomi обяснителен доклад относно Хагския протокол (текст, приет от двадесет и първата сесия на Хагската конференция по международно частно право).
- 35 Както отбелязва г-н Bonomi в точка 67 от въпросния доклад, дерогирането на принципното привързване към правото по обичайното място на пребиваване на кредитора може да бъде оправдано, ако самият кредитор реши да предяви иска в държавата по пребиваване на длъжника, докато това дерогиране изглежда прекомерно, в случай че искът би бил предявен в тази държава по инициатива на длъжника, по-специално при искане за изменение на акт относно задължения за издръжка.

- 36 Сравнението на член 4, параграф 3 с разпоредбите на Хагския протокол, които позволяват на страните по общо съгласие да изберат приложимото право към задължението за издръжка, а именно членове 7 и 8 от същия протокол, също подкрепя този анализ.
- 37 Член 8 от Хагския протокол позволява на кредитора и на длъжника по всяко време да определят някоя от изброените в член 8, параграф 1 различни правни уредби, за да уредят задължение за издръжка. Така определеното право се прилага не към конкретно производство, а към всички производства, предмет на които е такова задължение.
- 38 Тъй като изборът на приложимото право е дълготраен, съставителите на Хагския протокол са обвързали прилагането на член 8 от него с някои условия, за да се минимизира рискът от отрицателни последици по-специално за кредитора. Сред тях в частност трябва да се посочи условието по член 8, параграф 3, съгласно което единствено лицата, навършили 18-годишна възраст, могат да правят такъв избор въз основа на цитирания член. В допълнение, съгласно член 8, параграф 5 определеното от страните право не се прилага, когато прилагането на това право би довело до явно несправедливи или неразумни последици за някоя от страните, освен ако към момента на определянето те са знаели за последиците от определянето.
- 39 Член 7 от Хагския протокол, който също позволява на страните да изберат приложимото право, но само в конкретно производство, не съдържа такива защитни разпоредби. Следователно направеният избор на право важи само за това производство, но не и за последващите производства с предмет същото задължение за издръжка — нещо, което ограничава риска от отрицателни последици от направения избор.
- 40 Липсата на такива защитни разпоредби в текста на член 4, параграф 3 от Хагския протокол също подкрепя тезата, че тази разпоредба се прилага само към едно-единствено производство, а именно образуваното по инициатива на кредитора при условията, изрично предвидени от тази разпоредба.
- 41 Както отбелязва генералният адвокат в точка 48 от заключението си, в това отношение, ако първоначалният избор от кредитора съгласно член 4, параграф 3 от Хагския протокол на правото на сезирания съд означава, че същото право ще се приложи и в последващо производство, образувано по инициатива на длъжника пред компетентния орган по обичайното му място на пребиваване, това би позволило да се заобиколи минималният възрастов праг, предвиден в член 8, параграф 3 от Хагския протокол, както и останалите защитни разпоредби на член 8.
- 42 Ето защо следва да се приеме, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол визира единствено случая, когато кредиторът индиректно избира правото на сезирания съд в рамките на производство, образувано по негова инициатива пред компетентния орган на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, и не се прилага към последващо производство, образувано, след като първоначалното производство е приключило с влязъл в сила акт.
- 43 Този извод не може да бъде поставен под въпрос с изтъкнатото от португалското правителство обстоятелство, че последващото производство може да е образувано скоро след първото и че би било парадоксално конкуриращи се искания, отнасящи се до кратък период, през който изобщо не е настъпила промяна на обичайното място на пребиваване на страните, да трябва да бъдат разгледани от гледна точка на различни правни системи.
- 44 В тази насока следва да се подчертае, че определянето на приложимото право не може да зависи от датата, на която е образувано евентуално второ производство. Всъщност подобно тълкуване би било в разрез с преследваната от Хагския протокол цел за предвидимост (вж. в този смисъл решение от 7 юни 2018 г., КР, C-83/17, EU:C:2018:408, т. 41).

- 45 Както отбелязва генералният адвокат в точки 42 и 64 от заключението си, неудобството при последващи производства между същите страни да се прилагат различни правни уредби, се явява залегнало в системата от колизионни норми, предвидени с Хагския протокол.
- 46 С оглед на предходните съображения на първия въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол трябва да се тълкува в смисъл, че в случай като разглеждания по главното производство, в който подлежащата на плащане издръжка е била определена с влязъл в сила акт по иск на кредитора и по силата на член 4, параграф 3, съгласно правото на определения в съответствие с тази разпоредба сезиран съд, това право не урежда и последващ иск за намаляване на тази издръжка, предявен от длъжника пред съдилищата на държавата по обичайното му място на пребиваване срещу кредитора.

По втория въпрос

- 47 С втория си въпрос запитващата юрисдикция по същество иска да се установи дали член 4, параграф 3 от Хагския протокол трябва да се тълкува в смисъл, че кредиторът „сезира“ по смисъла на този член компетентния орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, когато се явява по смисъла на член 5 от Регламент № 4/2009 в образувано по инициатива на длъжника пред този орган производство, оспорвайки иска по същество.
- 48 Видно от анализа, направен в рамките на отговора на първия въпрос, член 4, параграф 3 от Хагския протокол е разпоредба, която дерогира правилото за основна привръзка, припомнено в точка 28 от настоящото решение, така че в обхвата на прилагането ѝ не следва да се включват хипотези извън изрично предвидените от нея.
- 49 Тази разпоредба се прилага само ако са изпълнени две условия — да е сезиран органът на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника и този орган да е сезиран от кредитора, т.е. искът трябва да е предявен от кредитора.
- 50 В случай на иск, предявен от длъжника пред органа на държавата по обичайното му място на пребиваване, явяването на кредитора действително може да породи компетентност за този орган, както предвижда член 5 от Регламент № 4/2009.
- 51 От това приемане за наличието на компетентност обаче не може да се заключи, че и кредиторът е „сезирал“ органа на държавата по обичайното място на пребиваване на длъжника, по смисъла на член 4, параграф 3 от Хагския протокол.
- 52 Както отбелязва генералният адвокат в точка 72 от заключението си, такова тълкуване би означавало, че правото на сезирания съд, което тази разпоредба налага, би се прилагало във всички производства, образувани пред въпросния орган, докато от отговора на първия въпрос следва, че останената на кредитора с член 4, параграф 3 от Хагския протокол възможност индиректно да избере това право, важи само за производствата, образувани по негова инициатива.
- 53 С оглед на предходните съображения на втория въпрос следва да се отговори, че член 4, параграф 3 от Хагския протокол трябва да се тълкува в смисъл, че кредиторът не „сезира“ по смисъла на този член компетентния орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, когато се явява по смисъла на член 5 от Регламент № 4/2009 в образувано по инициатива на длъжника пред този орган производство, оспорвайки иска по същество.

По съдебните разноси

54 С оглед на обстоятелството, че за страните по главното производство настоящото дело представлява отклонение от обичайния ход на производството пред запитващата юрисдикция, последната следва да се произнесе по съдебните разноси. Разходите, направени за представяне на становища пред Съда, различни от тези на посочените страни, не подлежат на възстановяване.

По изложените съображения Съдът (шести състав) реши:

- 1) Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 23 ноември 2007 година за приложимото право към задълженията за издръжка, одобрен от името на Европейската общност с Решение 2009/941/ЕО на Съвета от 30 ноември 2009 г., трябва да се тълкува в смисъл, че в случай като разглеждания по главното производство, в който подлежащата на плащане издръжка е била определена с влязъл в сила акт по иск на кредитора и по силата на член 4, параграф 3, съгласно правото на определения в съответствие с тази разпоредба сезиран съд, това право не урежда и последващ иск за намаляване на тази издръжка, предявен от длъжника пред съдилищата на държавата по обичайното му място на пребиваване срещу кредитора.
- 2) Член 4, параграф 3 от Хагския протокол от 23 ноември 2007 година трябва да се тълкува в смисъл, че кредиторът не „сезира“ по смисъла на този член компетентния орган на държавата, в която длъжникът има обичайно място на пребиваване, когато се явява по смисъла на член 5 от Регламент (ЕО) № 4/2009 на Съвета от 18 декември 2008 година относно компетентността, приложимото право, признаването и изпълнението на съдебни решения и сътрудничеството по въпроси, свързани със задължения за издръжка, в образувано по инициатива на длъжника пред този орган производство, оспорвайки иска по същество.

Подписи